

Управління культури, туризму і курортів
Хмельницької обласної державної адміністрації

**Методичні рекомендації
щодо створення на базі
публічних бібліотек
поліфункціональних установ
бібліотек-музеїв**

Хмельницький
2009

Методичні рекомендації щодо створення на базі публічних бібліотек поліфункціональних установ бібліотек-музеїв / Упр. культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Уклад.: Г.Й.Фурманчук, К.А.Чабан. – Хмельницький, 2009. – 32 с.

Укладачі:

Фурманчук Г.Й., заступник начальника управління культури, туризму і курортів облдержадміністрації
Чабан К.А., головний спеціаліст управління

Відповідальний за випуск:

Черкаський М.В. – начальник управління культури, туризму і курортів облдержадміністрації

©Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського, 2009

Діяльність бібліотек-музеїв – необхідність та вимога часу

Черкаський М.В.,

начальник управління
культури, туризму і курортів
облдержадміністрації

Розвиток бібліотек Хмельниччини останніми роками зумовлений пошуком нових шляхів взаємодії з місцевою громадою, розвитку краєзнавчої діяльності, яка вилилась у створення бібліотек-музеїв.

Мені приємно відзначити, що одне з перших таких новоутворень виникло на теренах моєї рідної Деражнянщини. Я пам'ятаю, як вперше у 1998 році ми разом з дирекцією районної ЦБС починали створення першої бібліотеки-музею у селі Божиківці. До даної роботи з цікавістю поставились всі працівники культури районної централізованої бібліотечної системи. Кожен з них займався збором експонатів про відомого уродженця села – доктора філології, ректора інституту журналістики Дмитра Михайловича Прилюка.

Паралельно втілювалась ідея проведення вечорів-вшанування в бібліотеках передовиків села, людей, які народились та зростали в рідному районі, а потім прославили свій край у різних сферах життєдіяльності.

Серед них уродженці с. Волоське: Іван Савович Зогуля – Заслужений лікар України, професор медичних наук, Академік, лауреат Державної премії, проректор академії ім. Шупика (м. Київ), Перепелиця Олександр Петрович – доктор хімічних наук, професор Українського державного університету, автор 21 свідоцтва на винаходи, уродженець с. Садове – Звольський

Станіслав Тимофійович, доктор геолого-мінералогічних наук, автор більше 50 науково-популярних статей, уродженець с. Гришки Чернілевський Дмитро Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, академік Міжнародної академії інформатизації, завідувач кафедри Московської технологічної академії, автор понад 30 монографій та підручників, Мацюк Анатолій Романович – начальник експертного управління Верховної Ради України, його брат Чернілевський Сергій Володимирович – генерал-полковник, командувач військами Західного оперативного командування, Власюк Віктор Іванович – генеральний директор золоторозробної компанії Росії, уродженець м. Деражня, Йолтуховський Микола Михайлович – командувач прикордонними військами, генерал-лейтенант, уродженець с. Явтухи та цілий ряд інших відомих земляків.

Пошук інформації про відомих людей району для ознайомлення та виховання на їх прикладі молодого покоління спонукав працівників бібліотек звертатись до друкованих видань, працювати в архівах, налагоджувати зв'язки з родинами тих осіб, які вже давно мешкають поза межами району. Так з'явилися цікаві факти, документи, книги та речові матеріали, які після проведення заходів залишались в бібліотеці. Упорядкування таких матеріалів та їх подальше поповнення привело до створення на теренах Деражнянщини чимало бібліотек-музеїв.

З того часу пройшло 11 років, проте вечори ті й досі згадують їхні учасники, гості та запрошені, а відвідувачі бібліотеки – музею щороку долучаються до матеріалів експозиції.

Як керівник галузі культури району на той час я побачив, що така діяльність значно поживає сільську бібліотеку, робить її ріднішою та ближчою кожному мешканцю населеного пункту, особливо тим, хто залишив в дарунок цінні документи, речі, хто хоче, аби ці експонати побачили якомога більше односельців, молоді... Турбота про розвиток і підтримка бібліотеки продовжується зусиллями тих, хто причетний до створення музейної експозиції.

Одні з перших в області створили бібліотеки-музеї в Кам'янець-Подільському, Чемеровецькому, Хмельницькому,

Деражнянському районах. За даними статистики у 2001 році в області було зафіксовано 6 бібліотек-музеїв, у 2003 році – 9,200 році – 12.

Станом на 1.01.2009 року функціонують 15 таких новоутворень – по одній на базі бібліотек Ізяславського, Кам'янець-Подільського, Старосинявського, Теофіпольського районів та м. Хмельницького, 3 установи у Чемеровецькому та 7 на базі сільських бібліотек Деражнянського району.

Серед них – літературно-красознавчі бібліотеки-музеї Дмитра Прилюка у с. Божиківці, Лісового у с. Коржівці Деражнянського району, Миколи Брилінського у бібліотеці-філіалі № 10 Хмельницької міської ЦБС, меморіальні – народного месника Устима Кармалюка у с. Волоське, бібліотекаря Дмитра Янушкевича у с. Вовковинці, Героя Радянського Союзу Михайла Мевша у с. Згарок Деражнянського району, кімната-музей народознавчого напрямку у Ізяславській ЦРБ, історії села у бібліотеках сіл Юрківці, Кугіївці, Сокиринці Чемеровецького району (створені у 1987-1989 рр.), Вітківці Кам'янець-Подільського району (відкрита у 1992 році), Ружичанка Хмельницького, Пишки Старосинявського, Маниківці, Лозове Деражнянського району.

Кожна з бібліотек-музеїв цікава по своєму, за роки діяльності має певні здобутки і може поділитись досвідом. Я певний, що працівники кожної з них можуть сказати, що пошукова робота, обладнання і створення музейної експозиції, її оновлення, проведення екскурсій за матеріалами виставок – надзвичайно цікавий процес, який знаходить відгуки у всіх тих, хто долучився до збереження живої пам'яті народу, вивчення своїх витоків, знаходить розуміння і підтримку у місцевої громади.

В умовах фінансової кризи для керівників обласної та місцевих ланок культури постає нагальним питання оптимізації мережі, у тому числі за рахунок створення поліфункціональних установ. Цього вимагають також розпорядчі документи держави, уряду, голови облдержадміністрації І.К.Гавчука та його заступника М.П.Вавринчука від 04.03.2009 року №70/04-30-1024/2009.

Як кажуть, кожна криза – окрім негативних наслідків є ще і рушієм прогресу, адже спонукає до заміни сталого й буденного новим, більш дієвим. Для працівників бібліотек області зараз є нагода зарекомендувати, показати себе, зацікавити результатами своєї праці не лише місцевих мешканців, але й туристів, гостей регіону.

З перших кроків своєї діяльності я турбуюсь про розвиток сільських установ культури, адже сам – виходець із села. Проїжджаючи щоденно селами області я хочу бачити заклади культури цікавими, привабливими, змістовними для проведення дозвілля молоді. Я зацікавлений в розповсюдженні досвіду створених бібліотек-музеїв, упорядкуванні їх роботи відповідно до вимог нормативних документів, створенні нових бібліотек-музеїв різного напрямку.

В цьому збірнику фахівцями управління культури, туризму і курортів облдержадміністрації підготовлені необхідні матеріали, узагальнено досвід установ в даному напрямку, подано зразки документації. Сподіваюсь, ви скористаетесь документами та порадами.

Тож бажаю вам вдалого старту і маю надію, що найближчим часом я побуваю в новостворених бібліотеках музеях.

Музейний аспект у діяльності бібліотеки-музею

Фурманчук Г.Й.,

заступник начальника управління
культури, туризму і курортів
облдержадміністрації

Хмельниччина здавна славиться своїми історичними та культурними цінностями, які зберігаються у державних і громадських музеях.

Здатність зберігати та примножувати свою культурну спадщину свідчить про рівень розвитку нації. Музейній справі належить особливе місце у культурному житті кожної країни. Саме музейні зібрання є своєрідними візитівками села, міста, району, області і держави в цілому.

Основними напрямками музейної діяльності бібліотеки-музею є культурно-освітня та науково-дослідна діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна і фондова робота.

Музейна експозиція, як правило, повинна базуватись на хронологічному принципі, мати чітку структуру: розділ, тема, підтема. Музейні предмети, розміщені в експозиції, через долі, особисті речі учасників окремих подій (жителів села, краю), дають відвідувачам об'єктивні уявлення про історію розвитку регіону.

Експонатам та оригінальним документам, які знаходяться в експозиції, повинно бути забезпечено надійне зберігання, тому їх слід розміщувати у застаклених вітринах, іншим чином обмежити вільний доступ. Недопустимо прибивати експонати цвяхами, клеїти до вітрин, стендів речові експонати чи оригінальні документи, поміщати в експозицію вирізки з газет.

Робота у полі функціональному закладі – бібліотеці-музеї є свідченням суспільного довір'я, яке покладає велику відповідальність на працівника. В будь-якому виді діяльності від співробітника бібліотеки-музею вимагається абсолютна чесність і максимальна об'єктивність. Адже велика кількість пам'яток матеріальної і духовної культури нашого народу передана громадянами до музею з тим, щоб зберегти ці безцінні надбання для майбутніх поколінь.

Незалежно від відомчої підпорядкованості музеїв, в яких зберігаються пам'ятки, всі вони входять до музейного фонду України. Ті з них, які знаходяться в недержавних музеях, беруться на окремий облік державними музеями. Державні музеї складають з недержавним музеєм (в даному випадку з бібліотекою-музеєм) «Охоронне зобов'язання» у трьох примірниках. Безпосередню відповідальність за збереження музейних предметів несуть особи, яким доручено облік та збереження фондової колекції.

Весь музейний фонд бібліотеки-музею ділиться на дві групи: основний музейний фонд та допоміжний музейний фонд.

До складу основного музейного фонду входять оригінальні пам'ятки матеріальної та духовної культури,

предмети народної творчості та побуту, предмети та документи історичного минулого, природні багатства краю, археологічні комплекси, колекції, окремі предмети, оригінальні писемні друковані документи, рідкісні видання, видання з автографами, оригінальні фото позитиви та негативи, документи, які характеризують історичну подію та інше.

До науково-допоміжного фонду відносяться матеріали, виготовлені на замовлення музею, діорами, макети, схеми, креслення, дублетні примірники, ксерокопії, фотокопії масового виготовлення, які за змістом не мають значення пам'яток.

У відповідності з вимогами «Типового положення про недержавний музей» всі музейні предмети в обов'язковому порядку обліковуються в Головній інвентарній книзі (книзі надходжень) та книзі надходжень науково-допоміжного фонду. Перед тим, як зареєструвати музейний предмет в книзі обліку, необхідно скласти акт прийому-передачі та зібрати необхідні відомості про музейний предмет. Рекомендую скористатись укладеним Хмельницьким обласним краєзнавчим музеєм збірником «Регламентуючі документи про музеї та музейну справу та методичні рекомендації щодо створення недержавних музеїв, побудові експозиції, організації обліку музейних предметів і науково-освітньої роботи музеїв. – Хмельницький, 2002. – 85 с.».

Під час обліку музейних предметів, створення експозиції працівник бібліотеки-музею має консультиватись з фахівцями державного музею (районного історико-краєзнавчого, обласного тощо).

Звіт про проведену в поточному році музейну діяльність (надходження музейних предметів, створення нових експозицій, проведення екскурсій, публікації про роботу з ЗМІ) працівник бібліотеки-музею подає до відділу культури і туризму райдержадміністрації.

Не хлібом єдиним живе людина. Добрими справами вона лишає слід по собі. Щира подяка всім, хто своєю невтомною працею сприяє збереженню історичних цінностей регіону, виховуючи у підростаючого покоління почуття патріотизму, гордості за свій край, утверджуючи засади добра і справедливості.

Примірне Положення про бібліотеку-музей

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Дане Положення розроблено відповідно до Законів України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про музеї та музейну справу», «Положення про централізовану бібліотечну систему», Постанови колегії Міністерства культури і туризму України від 30.11.2006 року № 11/3 «Про моделі бібліотечного обслуговування населення у сільській місцевості з урахуванням сучасної економічної та соціокультурної ситуації», розпорядження голови облдержадміністрації від 26.01.2007 року №30/2007 «Про стан та пріоритети розвитку публічних бібліотек на селі», п. 2.2. «Положення про управління культури, туризму і курортів облдержадміністрації», затвердженого розпорядженням голови облдержадміністрації від 31.10.2005 року № 413/2005, з урахуванням існуючої практики.

1.2. У цьому Положенні терміни вживаються в такому значенні:

бібліотека-музей – нова модель функціонування публічної (загальнодоступної) бібліотеки, інформаційний, культурно-освітній заклад, що має упорядкований фонд документів і надає їх у тимчасове користування користувачам, а також музейне зібрання, призначене для збереження, вивчення і популяризації історико-культурної спадщини.

бібліотечний фонд – упорядковане зібрання документів, що зберігається в бібліотеці;

документ – матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації, зафіксованої на папері, магнітній, кіно-фотоплівці, оптичному диску або іншому носіїві;

допоміжний музейний фонд – музейні предмети, які допомагають розкрити експозицію (копії, муляжі, плани, реконструкції, мікро та макрознімки).

експонат – музейний предмет, який знаходиться в експозиції, виставлений напоказ.

експозиція – форма демонстрування музейних предметів та пов'язаних з ними допоміжних матеріалів, книг, організованих і розташованих відповідно до розробленої концепції, тематико-експозиційного плану.

користувач – фізична чи юридична особа, яка звертається до послуг бібліотеки-музею.

краєзнавчий фонд бібліотеки включає: 1) документи, пов'язані з краєм змістом, – незалежно від тиражу, мови, місця видання чи виготовлення, політичної чи ідейної спрямованості (краєзнавчі документи); 2) документи, пов'язані з краєм походження (місцеві видання), опубліковані на території краю, – незалежно від їх змісту, виду, способу видання, мови, в т.ч. малотиражні, внутрівідомчі, вузькоспеціальні та ін.

музейний предмет – пам'ятка, яка має культурну цінність і знаходиться у фондах.

музейне зібрання – організована сукупність музейних предметів, колекцій, науково-допоміжних та архівних матеріалів.

пам'ятки – об'єкти природи, матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне і наукове значення і підлягають збереженню та охороні відповідно до законодавства.

централізована бібліотечна система – об'єднання бібліотек у єдине структурно-цілісне утворення, куди входить центральна бібліотека та бібліотеки-філії.

1.3. Бібліотека-музей створюється з метою:

- підвищення рівня краєзнавчої, інформаційної та просвітницької роботи бібліотек,
- організації виявлення, збереження на відповідній території, вивчення та популяризації пам'яток, що становлять культурну та історичну цінність,
- набуття нового статусу публічних бібліотек у суспільстві,
- оптимізації мережі централізованих бібліотечних систем та їх сільських бібліотек-філій, а також самостійних сільських бібліотек.

- 1.4. Бібліотека-музей відкривається на основі унікальних краєзнавчих документів та пам'яток місцевого значення, з урахуванням особливостей історичного, соціально-економічного, культурно-освітнього розвитку відповідної території, діяльності на її теренах видатних особистостей за умов достатньої кількості музейних предметів та приміщення у публічній бібліотеці для створення експозиції при підтримці місцевого краєзнавчого музею.
- 1.5. Профіль бібліотеки-музею може бути історичним, етнографічним, літературним, меморіальним, природничим, сільськогосподарським, тематичним тощо.
- 1.6. Рішення про відкриття бібліотеки-музею (перереєстрація бібліотеки у зв'язку зі зміною назви) приймається органом місцевого самоврядування, у підпорядкуванні якого знаходиться бібліотека, на підставі поданих документів про створення у бібліотеці музейного зібрання, відповідної експозиції, заяви завідуючого бібліотекою за погодженням з керівниками центральної районної бібліотеки та районного краєзнавчого музею.
- 1.7. Бібліотека-музей діє на основі статуту (положення), що затверджується її засновником (органом місцевого самоврядування). У статуті (положенні) бібліотеки-музею вказують повну назву, юридичну адресу установи, визначаються її статус, форму власності, джерела фінансування, основні завдання і напрямки діяльності, права та обов'язки, порядок реорганізацій та ліквідації, умови використання і збереження фондів, структуру управління установою та відповідальності сторін.
- 1.8. За адміністративно-територіальним принципом бібліотека-музей може входити до складу ЦБС на правах філії та мати статус юридичної особи.

1.9. Бібліотечний фонд, будівля, обладнання та інше майно, що є комунальною власністю та передане засновником бібліотеці-музею, належить їй на праві оперативного управління. Земельні ділянки, на яких розташована бібліотека-музей, передається їй у безстрокове користування відповідно до земельного законодавства.

1.10. Основними джерелами фінансування бібліотеки-музею є кошти місцевого бюджету, за рахунок яких здійснюється фінансування реалізації програм розвитку бібліотек, музеїв, будівництво та реконструкція бібліотечних будівель, споруд, приміщень, обслуговування жителів, у тому числі осіб з фізичними вадами.

Суми витрат на поповнення бібліотечного фонду у місцевому бюджеті виділяються окремим рядком.

Додаткове фінансування бібліотеки-музею може здійснюватися за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб, одержаних від господарської діяльності, надання платних послуг, пожертвувань та інших джерел, не заборонених законодавством.

1.11. За умови досягнення відповідного рівня роботи з поповнення, зберігання, популяризації музейного зібрання бібліотеки-музею органом культури може бути прийнято рішення про реєстрацію музею на громадських засадах з подальшим присвоєнням йому звання «народний» відповідно до чинного законодавства.

2. ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФОНДІВ БІБЛІОТЕКИ- МУЗЕЮ

2.1. Фонд бібліотеки-музею формується відповідно до виду бібліотеки, інформаційних потреб населення, історичних, економічних, культурних та інших особливостей регіону, як упорядковане зібрання документів та музейних предметів шляхом їх придбання, безоплатної передачі установами, організаціями, громадянами, інших способів, що не суперечать чинному законодавству.

Особливо цінні, рідкісні документи та колекції включаються до Державного реєстру національного культурного надбання України. У разі, якщо бібліотека не забезпечує необхідні умови для їх зберігання та використання, вони можуть бути передані іншим бібліотекам відповідно до законодавства.

Архівні документи входять до складу бібліотечного фонду або музейного зібрання бібліотеки-музею та є частиною Національного архівного фонду України згідно з Законом України "Про Національний архівний фонд та архівні установи".

2.2. Для збереження бібліотечного фонду та інформування про його склад бібліотеки-музеї ведуть сумарний та індивідуальний облік, каталоги і картотеки.

Комплектування, обробку, сумарний та індивідуальний облік бібліотечного фонду бібліотеки-музею, яка перебуває у складі ЦБС, здійснює центральна бібліотека.

2.5. Облік музейних предметів бібліотеки-музею здійснюється в Головній інвентарній книзі (книзі надходжень) та книзі обліку допоміжного фонду.

Музейні предмети, що віднесені до Державної частини музейного фонду України, стоять на обліку в районному (міському), обласному музеї відповідно до його профілю.

2.6. Документи з бібліотечного фонду використовуються для видачі їх користувачам через абонемент, читальний зал, бібліотечні пункти, ведення каталогів і картотек, підготовки краєзнавчих тематичних, біобібліографічних посібників "малих форм", їх популяризації засобами наочної та просвітницької роботи.

Порядок використання документів бібліотеки-музею користувачами, у тому числі цінних та рідкісних, документів Національного архівного фонду, визначається Правилами користування бібліотекою-музеєм.

Музейні предмети використовуються в бібліотеці-музеї для створення експозицій і виставок, проведення на їх основі наукової та культурно-просвітницької роботи, підготовки буклетів, каталогів, поширення інформації щодо їх змісту.

Бібліотека-музей може встановлювати обмеження на доступ (перегляд під склом) до музейних предметів.

2.7. Вилучення документів з фонду бібліотеки-музею допускається з причин зношеності, дефектності, дублетності, втрати актуальності, наукової та виробничої цінності, читачами.

Бібліотека-музей не має права вилучати та реалізовувати документи з бібліотечного фонду, віднесені до цінних і рідкісних видань, унікальних документальних пам'яток, а також музейні предмети, крім випадків, передбачених законодавством.

В разі припинення діяльності бібліотеки-музею бібліотечний фонд передається в розпорядження центральної районної бібліотеки, а музейне зібрання до територіального профільного державного музею.

2.8. Облік документів, що вибувають з бібліотечного фонду (складання акта, виключення з форм обліку, довідково-бібліографічного апарату), здійснює центральна бібліотека ЦБС за поданням акту бібліотеки-музею; зняття з балансового рахунку здійснюється бухгалтерією.

3. ФУНКЦІЇ, УПРАВЛІННЯ

3.1. Бібліотеку-музей очолює завідувач, який призначається і звільняється з посади директором центральної районної (міської бібліотеки) ЦБС, у складі якого перебуває бібліотека-музей, органом місцевого самоврядування за погодженням з директором ЦБС. Посадові обов'язки завідуючого визначаються інструкцією.

3.2. Завідувач бібліотеки-музею зобов'язаний:

- виконувати відповідні норми та правила, встановлені в галузі бібліотечної і музейної справи, вимоги розпорядчих та інструктивно-методичних документів органів управління, рекомендацій методичних центрів.
- забезпечувати реалізацію прав громадян на бібліотечне обслуговування.
- займатись формуванням і використанням бібліотечного та краєзнавчого фонду, музейного зібрання, забезпечувати їх належне зберігання і облік.
- проводити державну реєстрацію цінних та рідкісних видань, віднесених до національного культурного надбання,
- здійснювати господарську діяльність, підтримувати приміщення, майно та обладнання в належному стані
- забезпечувати підготовку і вчасне подання до установ-методичних центрів планово-звітної документації
- звітувати про діяльність установи перед засновником (органом місцевого самоврядування) і громадськістю.

3.2. Методичне керівництво, облік діяльності бібліотеки-музею здійснюють:

- У сфері бібліотечної роботи центральні районні (міські), обласні бібліотеки.
- У сфері музейної справи державні музеї відповідно до профілю.

3.3. Власник (засновник) бібліотеки-музею (орган місцевого самоврядування) зобов'язаний забезпечувати належні матеріально-технічні умови для зберігання та використання бібліотечних і музейних фондів.

3.4. З метою участі громадськості в управлінні бібліотекою-музеєм при установі можуть бути створені дорадчі органи – читацькі, наглядові ради, рада музею.

Бібліотеки-музеї на Хмельниччині (бібліографічний список літератури)

Наша область має цікавий досвід створення таких поліфункціональних закладів як бібліотека-музей. З кращим досвідом по організації роботи бібліотек-музеїв можна ознайомитись у таких виданнях:

Синиця Н.М. Регіональні бібліотечні ресурси // Бібліотечні ресурси і книга у контексті часу: Зб. наук. статей II міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 квіт. 2008 р., м. Київ. – К.: ДЗ “Нац. парлам. б-ка України”, 2008. – С. 123-126.

Синиця Н.М. Бібліотека-музей: зберігаємо історію територіальної громади: Матеріали 14 Міжнародної науково-практичної конференції “Бібліотеки і асоціації у мінливому світі”. – Судак, 2008.

Бібліотека – регіональний центр інформації: (з досвіду роботи бібліотек-музеїв) / Упр. культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського / Уклад. Н.М. Синиця; Ю.М. Гой; Ю.А. Стецюк. – Хмельницький, 2008. – 16 с.

Бібліотека-музей: метод. рек. / Упр. культури, туризму і курортів Деражнян. райдержадмін.; Деражнян. ЦРБ; Уклад. Ю.А. Стецюк; В.К. Куцюк; Т.В. Матвієнко. – Деражня, 2009. – 16 с.

Бібліотека-музей с. Пишки: з досвіду роботи / Старосинявська ЦБС. – смт. Стара Синява, 2008. – б.с.

Зберігаймо традиції, шукаємо нове / Упр. культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Деражнян. ЦРБ; Божиковецька сіл. б-ка-музей ім. Д.М. Прилюка. – Божиківці, 2008. – б.с.

Стежинки рідної землі, її краса, її багатство: (з досвіду роботи Юркове. сіл. б-ки-музею) / Відділ культури і туризму Чермеровец. РДА; Чермеровец. ЦРБ. – смт Чермерівці, 2006. – б.с.

* * *

Черкаський М. “Щоб молодь читала – потрібні бібліотеки-музеї / Начальник обл. упр. культури, туризму і курортів розмовляв В. Поступ // Твій погляд. – 2009. – 26 черв.

Собченко Г. Перша бібліотека-музей історії села [Майдан-Вербецький] // Летичів. газ. – 2009. – 19 черв.

Гнатуць Л. То не спадок для одного, а дарунок для усіх: [В с. Березівці відкрили бібліотеку-музей] // Наддністрян. правда. – 2009. – 21 лип.

Варгатий А: Випромінював добро і справедливість: [3 ювілею Прилюків. читань у бібліотеці-музеї с. Божиківці] // Вісн. Деражнянщини. – 2008. – 18 листоп.

Горбатюк В. Уроки Дмитра Прилюка: До 90-річного ювілею письменника, журналіста, вченого // Поділ. вісті. – 2008. – 25 листоп.

Головенко Л. Бібліотека зібрала друзів: 1 жовтня Волоськів. б-ка-музей відзначила поважний ювілей – 85-річчя утворення // Вісн. Деражнянщини. – 2008. – 7 жовт.

*Підготувала Борейко В.М.,
в.о. зав. краєзнавчим відділом ОУНБ ім. М. Островського*

Чабан К.А.,

головний спеціаліст управління
культури, туризму і курортів
облдержадміністрації

3 досвіду діяльності бібліотек-музей

Огляд публікацій фахових видань, Інтернет-ресурсів

Бібліотека-музей – це поліфункціональний заклад, який зберігає бібліотечні фонди і музейні предмети, проводить інформаційну, просвітницьку і дослідну роботу. Організовані в бібліотеках музейні куточки, вітрини, експозиції цікавлять відвідувачів своєю унікальністю.

Для працівників, які створюють на базі своєї бібліотеки заклад нового типу, цікавим буде ознайомитись з існуючим досвідом колег-бібліотекарів інших країн, з етапами роботи над створенням закладу, проблемними питаннями та шляхами їх вирішення, а також з тематикою експозицій, яка визначає напрямки комплектування бібліотечних фондів, краєзнавчої роботи.

Незалежно від того, чи установа носить статус бібліотеки-музею, чи ні, має музейний куточок, вітрину, експозицію, кімнату, чи музей, – основу спеціалізації бібліотеки-музею становлять упорядковані та представлені користувачам музейні предмети. Розкрити та доповнити ними бібліотечні фонди, наповнити новим змістом краєзнавчу діяльність допоможе поданий нижче огляд публікацій фахових періодичних видань, ресурсів Інтернет¹.

¹ Вживана класифікація не претендує на термінологічну відповідність.

Меморіальні бібліотеки-музеї

Бібліотека с. Маго Хабаровського краю після смерті місцевого поета В. Єращенко почала збирати матеріали про земляка. З кола шанувальників, місцевої адміністрації, журналістів була сформована ініціативна група. В результаті

Елемент музейного комплексу Бібліотеки-філіала № 1 ім. К.В. Плеханової

листування з рідними письменника з'явилися унікальні фотокартки, сімейні реліквії, листи, телеграми, спогади, відео, аудіокасети із записами виступів.

На їх основі в бібліотеці була оформлена експозиція, проведені обговорення, голосні читання, конкурси, диспути, поетичні вечори. Бібліотека веде альбоми «Роки життя поета», «Літопис заходів», папку «Сімейний архів». Серед проблемних питань – придбання вітрин, шаф, відсутність додаткових площ для експозиції, необхідність роботи в архівах і музеях для виявлення нової інформації. Через 8 років від початку робіт у 1997 році бібліотеці було присвоєно статус **бібліотеки-музею В. Єращенко**. В 14 бібліотеках області, що мають музейну спеціалізацію, ведеться інвентарний облік надходжень музейних предметів, розроблені «легенди» на експонати.

Перші бібліотеки-музеї Кіровської області виникли ще 1866 року. Головна книгозбірня **ОУНБ імені О.І. Герцена** організувала музейну експозицію, присвячену декабристу, проводить Герценівські читання. В області працюють 2 меморіальні сільські бібліотеки-музеї.

Першим етапом створення **Бібліотеки-музею К.Плеханової** у ЦБС м. Тамбова була розробка «Програми по збереженню та популяризації меморіального зібрання «Плехановська колекція» на 2007-2009 роки», напрямками реалізації якої стали збір та систематизація фактографічного

матеріалу, оцінка зібрання, створення тематико-типологічного плану музейної експозиції, визначення блоків, створення і відкриття експозиції, організація просвітницької роботи з читачами (проведення лекцій, оглядів, екскурсій, музейних уроків), науково-дослідна робота та реклама бібліотеки-музею.

Музейна експозиція **Бібліотеки - літературного музею**

ім. М. М. Блінова

(філіал № 4 Мурманської ЦБС) налічує 407 одиниць зберігання, з яких 132-оригінальні предмети і розміщена в приміщенні читальної зали філіалу. Інформація

доступна як в реальному режимі, так і віртуально на сайті бібліотеки <http://www.murmansk.ru>

В окремих бібліотеках **меморіальні музейні експозиції** були відкриті після присвоєння установам імен відомих осіб. У 1984 р. ЦМБ м. Москви присвоєно ім'я М.Шолохова. На відзначення ювілею з фонду були виділені твори письменника та література про нього, зібрані документи та матеріали з історії козацтва, кінохроніки, фільмотека за мотивами літературних творів, організовані фактографічні виставки. В поповненні музейних предметів бібліотека зверталась до Державного музею М.Шолохова, Державної історичної бібліотеки, Московського педагогічного університету імені М.Шолохова, Інституту світової літератури, Комітету з присудження Міжнародної Шолоховської премії, видавництв, спілок. За сприяння фахівців музею в бібліотеці була створена експозиція. Щорічно відбуваються Шолоховські читання, видані тематичні збірки.

У 1998 році Бібліотеці № 5 імені М.Рубцова_Санкт-Петербургу розроблено програму «Відродження духовності», якою передбачено партнерство з літературними об'єднаннями і створення музею. За 2 роки зібрано 400 експонатів рукописи, документи, книги, які лежать в основі **експозиції «Микола Рубцов: вірші і доля»**. Раритети – мініатюрні, перші

прижиттєві видання, 5 рукописів. Бібліотека збирає всі відомі публікації, присвячені М.Рубцову, спогади і твори, присвячені поету. Укладено збірку «Российский венок Рубцову», бібліографічний покажчик, проходять Рубцовські читання, екскурсії.

Меморіальні музеї діють в **бібліотеках-музеях О.Кошового** ЦДБ Автозаводського району та **відомого бібліотекознавця Ф.І.Каратигіна** ЦБ м. Уреня Новгородської області.

Цікавою є ідея **тематичних літературних музейних експозицій** в бібліотеках, втілена у **музеї Золотого півника** при центральній дитячій районній бібліотеці Нижнього Новгороду та **громадському музеї роману «Два капітани»** у Псковській обласній бібліотеці для дітей ім. В.Каверіна. Перший створено на основі казок О.Пушкіна, написаних у Болдинську осінь, другий зберігає прижиттєві видання письменника-земляка з автографами, тематичні колекції творів мистецтва (портрети, пейзажі «Каверінські місця Пскова», матеріали оперних і театральних постановок роману).

Історико-краєзнавчий напрямок

Створення **бібліотеки-музею імені Ф.Павленкова** с. Дмитровське (Посад) Пермської області почалось з рішення ради бібліотеки про її репрофілювання. Далі були робота бібліотекаря в архівах, музеях, пошук експонатів, до якого залучались школярі, ветерани. Створені виставки-експозиції «Нашому селу-375 років», «Цих днів не змовкне слава» (період революції, громадянської війни), «Історія колгоспу «Труд», «За край рідний» (листи, похоронки, щоденники, фронтові записи, амуніція, періоду Великої Вітчизняної війни, виписки з архівів), «Земля і воля» (де втілено ідею правових відносин російської держави та селян у земельному питанні). Фонд нараховує 1500 експонатів, у т.ч. 400 фотографій, 300 документів, 250 копій статей, 100 речових експонатів, 300 примірників краєзнавчого фонду. Налагоджено облік експонатів. В планах – створення книги пам'яті вимерлих сіл, запис усної народної творчості на магнітну плівку та пізнання історії села через фольклор.

Історія створення краєзнавчого музею при Волоконовській ЦРБ Белгородської області почалась з відкриття Залу Бойової Слави для увічнення слави полеглих земляків, 11 з яких – Герої Радянського Союзу. З часом експозиція була доповнена колекцією нумізматики, документами про історію селища, археологічним знахідками, селянським приладдям та предметами купецького побуту. Програма «Скарби музейної скрині» сектору краєзнавства ЦРБ передбачає проведення екскурсій, уроків, занять по народній культурі, фольклорних ігор, вікторин, а також, Днів призовника за участю представників військкомату і ветеранів.

В ЦРБ Кіровського району Санкт-Петербургу в 1997 році відкрито краєзнавчий міні-музей «Петергофська дорога» (від назви траси, по якій за Петра 1-го велась забудова палаців вельмож). Створені за проектами

видатних архітекторів, 167 будівель були взірцями російського зодчества кінця 18 століття. З допомогою друзів бібліотеки – краєзнавців, музейних працівників, інспекції з охорони пам'яток тут зібрано 40 архівних фотодокументів, 20

ксерокопій карт, плани садиб та креслення будов. Сформовано спеціалізований фонд літератури 100 прим., поповнюються 30 папок з добірками статей, краєзнавча картотека. В колишніх садибах бібліотекарі проводять екскурсії. Краєзнавчий клуб ЦРБ збирає однодумців для відкриття нових знахідок архівів і бібліотек.

Екскурсійно-краєзнавча служба бібліотеки-філіалу № 37 ім. С.Перовської Київської ЦБС Москви поєднує бібліотечну діяльність з екскурсійною. Основу служби складає експозиція «Чим пам'ятне і миле нам Догомілово» (район Москви). Історичну частину

експозиції складають старовинні плани і карти Москви, фотокартки, документи з особистих архівів жителів мікрорайону. Формується архів відео та звукозаписів спогадів довгожителі. Доповнення експозиції – створені документально-ілюстративні альбоми «Дорогомілово в особах та долях», «Солдатські дороги», «Вулиці та архітектурні пам'ятки Догомілово». Фонди бібліотеки спеціалізовані по напрямках. Налагоджені ділові контакти з установами, під час екскурсій використовуються тематичні відеофільми.

Музеї історії книги та бібліотек

Ідея створення музею книги при ОУНБ Нижнього Новгороду розроблялась фахівцями відділу рідкісної книги і рукописів бібліотеки спільно з архітекторами, дизайнерами,

фахівцями музею. Були придбані спеціалізовані меблі (вітрини, освітлювальні прилади), створена перша експозиція «Етюди про російську читаючу публіку», присвячена становленню

бібліотечної справи в області. На виставці експонувались 200 рукописних книг, старовинний посуд, писемне приладдя. Співробітники музею книги – бібліотекарі ОУНБ проводять екскурсії, семінари, лекції, вікторини, двічі на рік оновлюють експозицію.

Подібний музей Харківської наукової бібліотеки імені Короленко окрім книг містить муляжі друкарських форм, предмети з історії палітурної справи, портрети першодрукарів, зразки паперу різних сортів, пергаменту, папірусу. Постійна експозиція займає площу 45 м². Кількість оригіналів на

експозиції зведена до мінімуму (виставлені дублети, факсимільні видання, муляжі, електронні факсиміле титульних листів).

«Допоки працівники не знають історії своєї бібліотеки, вони ніколи її не полюблять, – переконує автор **Музею історії Російської державної бібліотеки** Л.М.Коваль. Кожен предмет, кожен документ 9 тисячного фонду систематизується, описується та знаходить своє місце на полиці, в довідковому апараті. Книги видаються користувачам. Для розкриття фонду видано «Книгу пам'яті РДБ», в якій зібрано матеріали про 2600 персоналій, які залишили помітний слід в історії розвитку найбільшої бібліотеки Росії.

Зібрані матеріали **Музею Івановської ЦРБ** від дати заснування установи у 1865 році виставлені за хронологією. Okремо виділені тематичні розділи – вітрини книг з автографами, про відомих жителів міста – читачів бібліотеки, про бібліотечних працівників різних століть.

Завдяки створенню музеїв історії бібліотек сучасникам повернуті із забуття імена купців і поміщиків, колишніх «ворогів народу» Я.Гареліна, Я.Я. Кузнецова, І.А. Мухлиніна та інших, коштом яких були споруджені та відкриті «п'ятирубльові» бібліотеки – провісниці хат-читалень у Кіровській області. Особливо інтенсивно ведуться пошукові роботи у зв'язку з відзначенням ювілеїв бібліотек.

Музей - бібліотека «Книги блокадного міста» відкрито 1996 року на базі бібліотеки-філіалу № 5 Московської ЦБС Санкт-Петербурга. Основу експозиції складають книги, плакати, листівки та інші реліквії блокадного Ленінграду з приватних колекцій, фондів блокадних бібліотек. Робота з експонатом передбачає фіксування історії документу та його власника, який зберігав документ десятки років по війні. В ході екскурсій використовують спогади мешканців блокадного Ленінграду. Проходять конференції, круглі столи, відео перегляди. Книжковий фонд налічує 50 тисяч примірників документів. В структурі установи – абонемент, читальний зал і власне музей. Всі підрозділи використовують в роботі як бібліотечні, так і музейні форми. Так що дану установу можна по праву назвати бібліотекою-музеєм.

Бібліотеки-музеї народної культури і етнографії

Пошукова діяльність приваблює в бібліотеки ентузіастів, які дарують їм речі своїх предків, що характеризують епоху. Серед них багато предметів народного побуту та виробів декоративно-прикладного мистецтва. Як правило, для умільців бібліотеки підбирають літературу, допомагають в організації виставок, ярмарок, залучають до створення при бібліотеках гуртків ремесел та рукоділля. В окремих бібліотеках оформлені «кімнати народного побуту», міні-музеї.

У 2004 році надано статус **бібліотеки-музею** Мало-Конипській сільській бібліотеці Кировської області. Цьому передувала робота бібліотекаря зі старожилами, в архівах, по збору експонатів. Проведено облік основного та допоміжного фондів музею, екскурсії, уроки народної культури, запроваджено «Бенефіс музейного експонату». За роки діяльності облаштовано другий зал музею. Своєрідними **бібліотеками-музеями татарського побуту** в області стали

Казанська та Старопінегірська сільські бібліотеки-філіали, **марійської народної культури** – Кугушергська бібліотека-музей ім. Ф.Ф. Павленкова та Байсинська сільська бібліотека, яка спеціалізується на зразках марійської вишивки та старовинних народних костюмах народу марі.

Міні-музей сето

Митковецької сільської бібліотеки Печорського району Псковської області популяризує

та зберігає культурні традиції маленького народу. В підсобці виділено місце для національного жіночого костюму, виставлені лапті, льоночесалка й тріпало, берестяний посуд, інші предмети вжитку народності сето. Зацікавленість бібліотекаря темою розвивається в проєкті «Сето й росіяни: одна земля, одна історія», участю у конференціях угро-фінських народів.

Окрема кімната Дмитрівської сільської бібліотеки ім. М.Романова Архангельської області виділена під **музей «Старовина Дмитрівської волості»**. Призначення багатьох виставлених тут предметів селянського побуту невідоме сучасним дітям, як приклад – величезний дерев'яний ківш, розміром з відро, для мірки капусти на закваску. Зібрані та записані спогади старожилів про зниклі села, усіх народних умільців, які коли-небудь жили на території волості, але найбільше в музеї зібрано матеріалів про земляка-краєзнавця, етнографа і фольклориста М.А.Романова, який намагався відродити місцеві ремесла та був незаслужено забутий.

Прикметою с. Вата Тюменської області є **бібліотека-музей**, яка виникла у 1995 році на основі експонатів, подарованих довгожителами, пошукової роботи школярів та вчителів в місцевих архівах. Місія бібліотеки-музею – відродження та збереження культурно-історичного надбання сибірського села. Музейний фонд налічує 2000 одиниць зберігання. Це архівні документи, рідкісні книги з краєзнавства, етнографії, нумізматична колекція, предмети побуту, іграшки, на основі яких проводяться обрядові свята. Одночасно відбувається вивчення історії самого села, ведеться літопис, проводиться збір документів про створення колгоспу, розвиток освіти.

Тематичні музеї

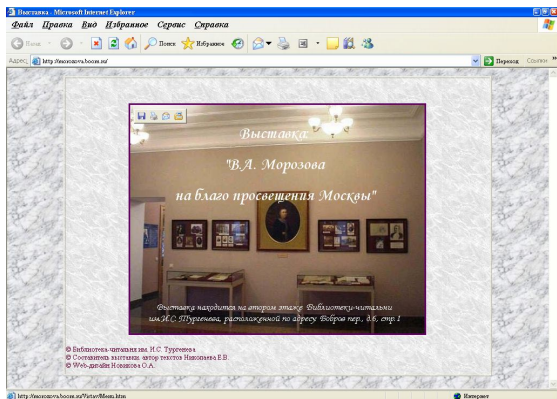
Основу музейно-бібліотечного фонду **Морської бібліотеки-музею імені В.Гузанова** Княгининського району Новгородської області склала особиста бібліотека письменника – 4350 книг про військові та морські походи, подорожі, географічні атласи, довідники, книги з дарчими написами

В. Пікуля, М. Зощенко, а також твори самого письменника. Особливий інтерес викликає колекція сувенірних морячків. При бібліотеці-музеї діє Клуб любителів історії флоту «КЛПФ».

Музей Читача відкрито у 2007 році в Російській державній бібліотеці по мистецтву. Його мета – розкрити специфічний світ читачів бібліотеки – художників театру і кіно, в результаті праці яких у бібліотеці були створені відомі театральні постановки та кінострічки, а також представити бібліотекаря як порадника та співтворця шедеврів мистецтва. При створенні експозиції фахівці зіткнулись з труднощами, адже музей – це інший вид обліку та форми зберігання музейних предметів, інші форми надання інформації у користування. Постало питання, – які видання слід віднести до музейного зібрання, які до архівного фонду, які – до відділу рідкісної книги і як всі ці матеріали будуть взаємодіяти.

Бібліотека-музей книги «Червоний Маяк» створена на базі бібліотеки-філіалу с. Червоний Маяк Володимирської області. Селище виникло у 1812 році у зв'язку з будівництвом скляного заводу. Пройшли роки, у 1999 році місцеві краєзнавці видали книгу, присвячену історії та сучасності заводу, виникла ідея створити краєзнавчу експозицію на її основі. Ідею взялась реалізовувати працівник публічної бібліотеки, оскільки саме бібліотека збирає та розповсюджує інформацію. Етапи реалізації проекту – організація шкільних пошукових експедицій по збору матеріалів, створення бази даних краєзнавчих та історичних документів, видання щорічного альманаху про історію та сучасність селища,

створення аудіо-фонду спогадів, проведення курсу сімейної рукописної книги «Історія сім'ї – історія селища», ведення фото-літопису, організація конкурсу дитячого малюнку

«Моє селище завтра».

Музей писемності і букварів народів світу створений при Волгоградській ЦДБ ім. О.Пушкіна. Першим експонатом стала книга-путівник по історії підручників російської мови. Придбані мікрокопії старовинних слов'янських та російських букварів 15-16 ст. з фондів РДБ, на основі яких були створені електронні версії, скомплектовано спеціалізований фонд книг з історії слов'янських абеток, з мовознавства, а також підручників з вивчення мов світу, подарованих посольствами. Завдання музею – довести, що вміти читати і писати не досить, аби бути грамотним. Для цього побудовані «Сходи грамотіїв», кожна сходинка яких – це певне вміння. Взірці кращих старовинних і сучасних абеток різних слов'янських мов, підручники оригінальних, в тому числі й без абеткових методик навчання мовам виставлені у спеціальній шафі-стенді.

Як стверджують практики, оформлення музейної експозиції передбачає наявність значної кількості різних матеріалів, бажано оригіналів. Коли ж таких матеріалів мало, або це переважно копії, листовий матеріал, доцільним буде створення **віртуальних музейних експозицій на сайтах бібліотек**. Це новий і перспективний вид інформаційних послуг, особливо для користувачів-підлітків та молоді. Завдяки розміщенню у мережі Інтернет їх може відвідати будь-хто, таким чином інформація стає широкодоступною. Як організовані подібні сервіси? Як правило, це набір web-сторінок, які містять каталоги та зображення експонатів з одного або кількох зібрань (фотокартки з поясненнями до них). Уявлення про структуру і спосіб подання матеріалів віртуальних експозицій дасть відвідування web-сторінки <http://turgenev.ru/museum>

При створенні бібліотеки-музею слід врахувати:

1. Неповторність бібліотеки-музею робить тематика та оригінальність експонатів.
2. Бібліотека-музей складається з бібліотечних фондів та музейних предметів, які вимагають належного обліку, зберігання і популяризації.

3. Етапи створення бібліотеки-музею: збір і впорядкування музейних предметів, спеціалізація бібліотечних фондів, створення музейної експозиції, доповненої книжковим фондом, ведення відповідної просвітницької і наукової роботи.
4. Музейні предмети, як і бібліотечний фонд, перебувають у динаміці. З поповненням предметів експозиція доповнюється, змінюється.
5. Необхідне залучення учнів місцевої школи, громадськості, фахівців спеціалізованих установ, вихідців з села, родичів та шанувальників осіб, створення громадських органів управління установою.
6. Правила обліку музейних предметів для бібліотек не уніфіковані. Установи діють на основі Положення про бібліотеку-музей, ведуть головну інвентарну книгу надходжень музейних предметів та книгу обліку на допоміжний фонд, акти прийому-передачі предметів в бібліотеку (при оформленні дарчих предметів), описи предметів (своєрідна легенда про історію експонату), картотеки дарувальників.
7. Причини для створення бібліотеки-музею: 1. Помітна активізація красназавчої роботи. 2. Пошук нових форм діяльності при зменшенні чисельності жителів та фінансування. 3. Створення музейної експозиції в бібліотеці цілком сумісне з її основною функцією бути зберігачем пам'яті. 4. В бібліотеку люди охоче дарують дороге серцю предмети, адже знають, що тут вони знайдуть нове життя. 5. Особиста зацікавленість працівника мати власне «обличчя», прославити своє село, своїх земляків.
8. Запитання. Як сумістити книгу та музейний експонат, забезпечити збереження музейної реліквії в умовах вільного доступу? Спеціалізовані тематичні книжкові виставки доповнюють музейні експозиції. Кожна з них має відповідні меблі. В залежності від експонату розділені режими доступу до нього – окремі демонструють в руках під час розповіді про них, а деякі – лише під скло і без прямого світла. Потрібне навчання

бібліотекарів правилам обліку, зберігання, використання музейних цінностей та документів.

9. Перспектива. Як правило, добре організована в бібліотеці музейна експозиція переростає в музей і стає своєрідною родзинкою установи і населеного пункту, в якому вона діє. Експерсії по бібліотеці-музеї включають у туристичний маршрут, розвиваються платні послуги. Комп'ютеризація та вихід в Інтернет дають рекламу та розширення контактів. Бібліотекар, який розвиває пошукову, краєзнавчу і дослідницьку діяльність – знана і шанована особа.

Список використаної літератури:

1. *Алексеева Т.* 900 дней и ночей ленинградских книголюбцев / Т. Алексеева // Библиотека. – 2000. – № 11. – С. 72–73.
2. *Англичанинова Н.* История становится ближе / Н. Англичанинова // Библиотека. – 2000. – № 9. – С. 30–32.
3. *Белова Н.В.* Библиотека-музей книги «Красный маяк» // Информ. бюллетень РБА. – СПб, 2003. – № 25. – С. 125-126.
4. *Бочарова Г.Н.* «Мой маленький народ сето» (О создании сел. музея в Митковской сел. б-ке Псковской обл. / Г.Н. Бочарова // Библиотека. – 2003. – № 4. – С. 44.
5. *Будько О.* Свои истоки должен помнить каждый // Библиополе. – 2008. – № 7. – С. 60-63.
6. *Киселева Л.* Музейная специализация – востребована практикой // Библиотека. – 2008. – № 1. – С. 57-60.
7. *Колганова А.А.* Музей читателя в Российской государственной библиотеке по искусству: Материалы Всероссийского библиотечного конгресса (Брянск, 14-29 мая 2007 г.) // Информационный бюллетень РБА. — 2008. – № 46. – С. 57-59.
8. *Круглова Т.Э.* Роман на все времена // Библиотека. – 2003. – № 4. – С. 28–30.
9. *Лосиевский И.Я.* Музей книги в научной библиотеке: единый комплекс материальных и виртуальных экспозиций

- // Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии. – 2008. – № 1. – С. 64-69.
10. *Молодцова А.* Корни рода твоего // Библиотека. – 2005. – № 12. – С.10-13.
 11. *Никифорова Е.А.* Имени М.А. Шолохова // Библиотека. – 2005. – № 4. – С. 29-31.
 12. *Нечай А.В.* Как букварь оказался в музее / А. В. Нечай, Л. Я. Литовский // Библиотека. – 2003. – № 10. – С. 56-58.
 13. *Николаева Е.В.* Виртуальный музей: подходы к созданию // Информ. бюллетень РБА. – СПб, 2003. – № 24. – С. 186 - 187.
 14. *Опритова Т.* Внедрение новой модели // Библиотека. – 2007. – № 10. – С.73-74.
 15. *Свиридова Н.* Музей реальный и виртуальный // Библиотека. – 2006. – № 3. – С. 12-15.
 16. *Угрюмов О.* Шел в библиотеку – попал в музей // Библиополе. – 2007. – № 11. – С. 49-51.
 17. *Шевелилова Н.* Мира не узнаешь, не зная края своего // Библиотека. – 2008. – № 3. – С. 25-28.
 18. *Щербакова О.* Что нам позволяет гордиться своей профессией // Библиотека. – 2000. – № 9. – С. 33 – 35.
 19. *Алимова Л. В.* Информационная экскурсионно-краеведческая служба как полифункциональное подразделение библиотеки // <http://www.nbuu.gov.ua/articles/crimea/2003/tom3/posl/Doc63.HTML>
 20. *Бібліотеки-музеї Кіровської області* // <http://old.herzenlib.ru/index.php?r=cbs&p=museum>
 21. *Колосова С.* Сохранение культурного наследия. Особенности работы библиотек-музеев и музеев-библиотек: Статья из дайджеста «Библиотечное дело». – 2008. – № 18. – С.42-44 // http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/home/news/dek/r_dek-s5.htm
 22. *Музей книги* Нижегородской государственной Областной универсальной научной библиотеки им. В.И.Ленина // <http://www.nounb.scinno.ru/library/rus/struct/museum/index.html>

Зміст

1. <i>Черкаський М.В.</i> Вступне слово. Діяльність бібліотек-музеїв – необхідність та вимога часу	4
2. <i>Фурманчук Г.Й.</i> Музейний аспект у діяльності бібліотеки-музею	7
3. Примірне Положення про бібліотеку- музей.....	10
4. Бібліотеки-музеї на Хмельниччині (бібліографічний список літератури)	16
5. <i>Чабан К.А.</i> З досвіду діяльності бібліотек-музеїв Огляд публікацій фахових видань, Інтернет - ресурсів.....	18
6. Список використаної літератури	30